

БИБЛИЈА

Потоп • Беседа на гори • Страдање и
васкрсење Христово

Библијски текст као темељ хришћанске етике,
културе и европске књижевне традиције

Зашто Библију читамо на часу књижевности?

УМЕТНОСТ • КУЛТУРА • ЕТИКА

КЊИЖЕВНИ ТЕКСТ

Библијске приче обликују архетипске ситуације: стварање, грех, потоп, жртву, издају, праштање, страдање и нови почетак. Њихови мотиви непрестано се враћају у књижевности.

КУЛТУРНИ КОД

Без библијских алузија тешко је разумети велики део европске уметности, фразеологије, симболике и културног наслеђа.

ЕТИЧКА ПИТАЊА

Текстови покрећу питања која нису „само верска“: шта је одговорност, шта значи остати веран, како се односити према злу, кривици, страху и опроштају?

 Библија је најпревођенија књига на свету и доступна је на хиљадама језика и дијалеката.

Библија није једна књига

НАЗИВ • НАСТАНАК • ТРАДИЦИЈА

Реч Библија потиче од грчког *ta biblia* – „књиге“. Сам назив открива да је реч о збирци различитих списа, насталих у дугом временском распону и у различитим жанровима.

- изникла је из **усменог предања** и дуге писане традиције;
- обухвата **историјске, законске, поучне, пророчке и песничке текстове**;
- у хришћанској традицији састоји се од Старог и Новог завета;
- у јудаизму је свети корпус Хебрејска Библија – Танах.

ЗАШТО „СВЕТО ПИСМО“?

Реч „писмо“ овде значи запис. За верске заједнице то није само књижевна баштина него и **свети текст**.

На часу књижевности приступамо му и као снажном **језичком, симболичком и културном делу**.

Шта нам множина у називу „књиге“ говори о природи Библије?

Да није реч о јединственом делу једног аутора, већ о читавој библиотеци текстова које повезују традиција, вера и заједнички културни хоризонт.

Стари и Нови завет

ДВА ДЕЛА – ЈЕДНА ВЕЛИКА ПРИЧА

СТАРИ ЗАВЕТ

У средишту је **савез Бога и изабраног народа**.

Текстови обухватају приче о постању, патријарсима, изласку, закону, царевима, пророцима и мудросној традицији.

Најчешће се наводи да има 39 књига; број књига зависи од канонске традиције.

НОВИ ЗАВЕТ

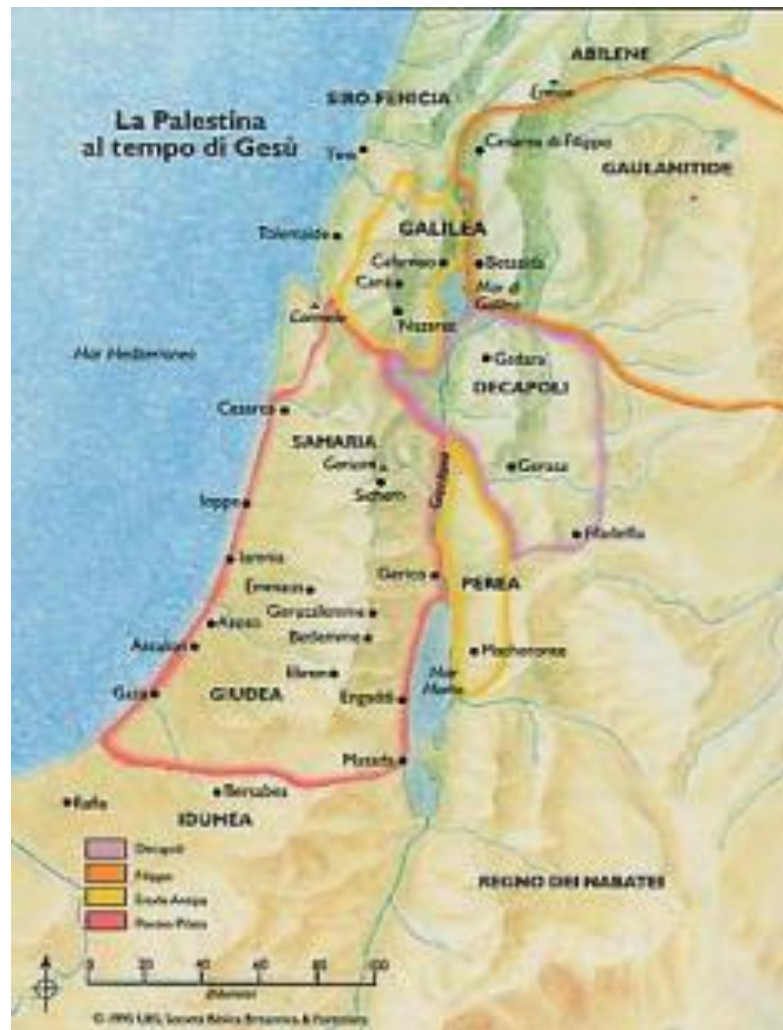
У средишту је **Исус Христос** – његов живот, учење, страдање и васкрсење – као и настанак првих хришћанских заједница.

Садржи 27 књига: четири јеванђеља, Дела апостолска, посланице и Откровење.

ЗАВЕТ = САВЕЗ

Земља библијска – Палестина

ПРОСТОР ИЗМЕЂУ ВЕЛИКИХ ЦИВИЛИЗАЦИЈА

Библијски свет налази се у срцу Старог истока, на простору који повезује Египат, Сирију, Асирију и Вавилонију.

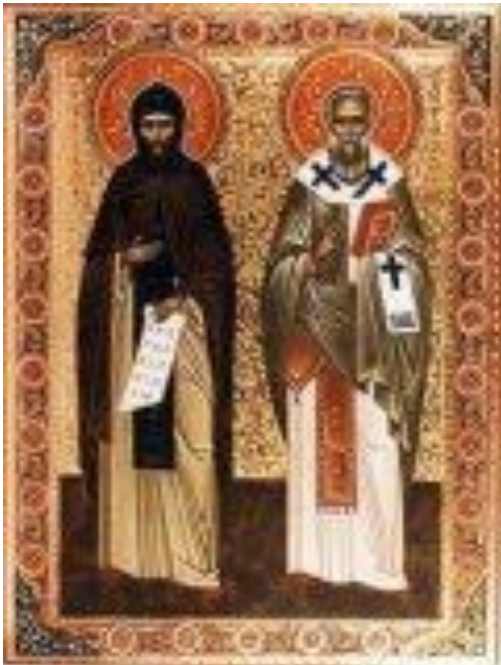
- на западу је Египат на Нилу;
- на истоку су Месопотамија, Тигар и Еуфрат;
- Палестина је простор сусрета народа, царстава, трговине и верских традиција;
- исти простор важан је за јудаизам, хришћанство и ислам.

КЊИЖЕВНИ СМИСАО

Када знамо простор, лакше разумемо симболе пустиње, воде, горе, града, храма, пута и обећане земље.

Библија на старословенском и српском

ПРЕВОД КАО КУЛТУРНИ ДОГАЂАЈ

IX ВЕК

Ћирило и Методије преводе делове Новог завета и богослужбене библијске текстове на старословенски. Њихов рад поставља темељ словенске писмености и богослужења.

XIX ВЕК

Вук Стефановић Караџић преводи *Нови завет*, а **Ђура Даничић Стари**. Њихов језик снажно утиче на књижевни израз и рецепцију библијског текста код Срба.

БИБЛИЈА И ИСТОРИЈА ЈЕЗИКА

Мирослављево јеванђеље

БИБЛИЈА И СРПСКА ПИСМЕНОСТ

Мирослављево јеванђеље, настало у XII веку за кнеза Мирослава, један је од најзначајнијих споменика српске ћириличке писмености.

- показује да библијски текст није само „садржај“, него и предмет уметничког обликовања;
- иницијали, орнаменти и рукопис сведоче о споју вере, књиге и ликовне уметности;
- важно је и за историју српског језика, писма и културе.

“

Јеванђеље значи „блага“ или „радосна вест“.

појам

Књижевни језик Библије

ПОНОВЉИВОСТ • СИМБОЛ • АРХЕТИП

ЈЕЗИК

сажет и ритмичан исказ •
паралелизам • понављања •
формуле • снажне антитезе •
једноставне, памтљиве слике

СИМБОЛИ

вода, светлост, хлеб, пут, гора, крст,
голуб, дуга, камен, пустиња –
конкретне слике добијају шире
духовно и морално значење

АРХЕТИПОВИ

потоп, братубиство, издаја,
изгубљени рај, жртва, страдање,
васкрсење и повратак – обрасци
које књижевност стално
преобликује

I ПОТОП

Прва књига Мојсијева • катастрофа, спасење и
нови почетак • обавезно поређење са XI плочом
Епа о Гилгамешу

Библијска прича о Потопу – кратак ток

ФАБУЛА У ШЕСТ КОРАКА

1

СВЕТ У КРИЗИ

зло и насиље

2

НОЈЕ

праведник
добива задатак

3

КОВЧЕГ

породица и
живи свет

4

ПОТОП

четрдесет дана
и ноћи

5

ПТИЦЕ

гавран и голуб

6

САВЕЗ

дуга и нови
почетак

“

Потоп није крај приче: казна води ка очишћењу, спасењу и обнови света.

кључ за тумачење

Зашто долази Потоп?

МОРАЛНИ РАЗЛОГ КАТАСТРОФЕ

КРИЗА СВЕТА

Текст не представља потоп као случајну природну непогоду. Наглашава да су **зло и насиље постали опште стање света**. Катастрофа зато има морални смисао: **стари поредак мора да буде прекинут**.

ЗАШТО БАШ НОЈЕ?

Ноје је издвојен као **праведан и честит**. Он не спасава само себе: прихвата одговорност за породицу и живи свет. Његова величина није у ратничкој снази, већ у поверењу, истрајности и послушности.

Шта је у причи важније – страх од казне или одговорност за нови почетак?

Библијска прича се не завршава уништењем, већ обавезом да човек после катастрофе живи другачије.

Ноје – јунак послушности и одговорности

НЕ ХЕРОЈ СИЛЕ, НЕГО ПОВЕРЕЊА

- прихвата задатак који далеко превазилази лично спасење;
- гради ковчег пре него што се опасност види – поступа на основу поверења;
- **спасење је колективно: породица, животиње, семе будућег живота;**
- после потопу приноси жртву и ступа у нови савез са Богом.

“

„Уђи у ковчег ти и сав дом твој; јер те нађох праведна пред собом...”

Прва књига Мојсијева

Нојева барка – више од брода

СПАС • УТОЧИШТЕ • ОДГОВОРНОСТ

У ФАБУЛИ

простор спасења усред
хаоса воде – „мали свет“
који чува будућност

У СИМБОЛИЦИ

уточиште, сигурност, нада,
породица, очување живота
и вредности

ДА ЛИ НАМ ДАНАС ТРЕБА „НОВА НОЈЕВА БАРКА“?

Може представљати дом као уточиште, школу и образовање
као чуваре знања, културно наслеђе као памћење заједнице
– или сваку вредност која штити човека од „потопа“
савременог света.

Гавран – први гласник после Потопа

ПТИЦА КОЈА НЕ ДАЈЕ ЈАСАН ОДГОВОР

Ноје најпре пушта гаврана. Он може дуго да лети и да се храни остацима, па његово понашање не показује поуздано да ли се живот на копну обновио.

Шта гавран најчешће симболише?

- у многим традицијама носи тамнију, злослутну симболику;
- у књижевности се јавља као весник смрти, несреће или тајне.

ИНТЕРТЕКСТУАЛНА ВЕЗА

Присети се гаврана у народној епској песми „Бој на Мишару“ и у Поовој песми „Гавран“.

Голуб – знак да се живот враћа

МИР • НАДА • НОВИ ПОЧЕТАК

“

*„И пред вече врати се к њему голубица, и гле, у кљуну јој
лист маслинов...”*

Прва књига Мојсијева

- први пут се враћа јер нема где да слети;
- други пут доноси маслинов лист – природа се обнавља;
- трећи пут се не враћа – пронашла је место за живот.

СИМБОЛИКА

Голуб са маслиновом гранчицом постаје универзалан знак мира, наде и могућности да живот почне изнова.

Дуга – знак савеза

ПОСЛЕ КАТАСТРОФЕ ДОЛАЗИ ОБЕЋАЊЕ

“

*„Метнуо сам дугу своју у облаке, да буде знак
завјета између мене и земље.“*

Прва књига Мојсијева

ШТА ДУГА СИМБОЛИШЕ?

Божји савез са земљом и живим светом • обећање да
потоп неће бити поновљен • мир после страдања •
поверење • одговорност за обновљени свет

РАЗМИСЛИ

Зашто је дуга добар завршни симбол приче?

Јавља се после мрака и кише: визуелно спаја небо и земљу, па постаје слика обновљене везе и наде.

Потоп у „Епу о Гилгамешу“

XI ПЛОЧА • УТНАПИШТИМОВА ПРИЧА

- Утнапиштим Гилгамешу приповеда како је преживео велики потоп;
- бог Еа га упозорава и саветује му да изгради лађу;
- у лађу уводи породицу, животиње и „семе свега живог“;
- после потопа пушта птице да испитају да ли се вода повукла;
- након спасења приноси жртву; Утнапиштим и жена добијају бесмртност.

Сличан фабуларни образац открива заједничку древну тему, али разлике показују различите представе о боговима, човеку и смислу спасења.

Шта је готово исто у обе приче?

ЗАЈЕДНИЧКИ ФАБУЛАРНИ ОБРАЗАЦ

УПОЗОРЕЊЕ

изабрани човек сазнаје за катастрофу

ЛАЂА

гради се велики брод као простор спасења

ЖИВИ СВЕТ

чувају се људи, животиње и будућност

ВОДА

потоп уништава стари свет

ПТИЦЕ

испитује се да ли се вода повукла

ЖРТВА

спасени човек приноси жртву после потопа

СЛИЧНОСТ ФАБУЛЕ ≠ ИСТА ПОРУКА

А шта је суштински различито?

БИБЛИЈСКА И МЕСОПОТАМСКА ВИЗИЈА

БИБЛИЈСКА ПРИЧА

Један Бог • катастрофа има морални разлог • Ноје је изабран због праведности • после потопа следи савез • спасење значи нови почетак и одговорност.

„ЕП О ГИЛГАМЕШУ“

Више богова • одлуке богова нису увек морално јасне • Еа тајно спасава Утнапиштира • после потопа богови се међусобно споре • Утнапиштим добија изузетну бесмртност.

“

Ноје и Утнапиштим – упоредно читање

БРЗА СИСТЕМАТИЗАЦИЈА

Извор	Прва књига Мојсијева	XI плоча „Епа о Гилгамешу“
Божанство	један Бог	више богова
Зашто потоп?	морална поквареност света	одлука богова; мотив није исти
Спасени	Ноје и породица	Утнапиштим и породица
После потопа	савез и дуга	жртва и бесмртност Утнапиштима
Кључна порука	нови почетак и одговорност	границе људске смртности и изузетак

Потоп као архетипска прича

КАТАСТРОФА → СПАСЕЊЕ → ОБНОВА

- **катастрофа** открива шта је у човеку и заједници вредно спасавања;
- **изабрани појединац** постаје носилац будућности;
- **вода** истовремено уништава и прочишћава;
- **излазак на суво** личи на ново стварање света;
- **савез после потоп** претвара преживљавање у моралну обавезу.

РАЗМИСЛИ

Дакле, шта би у савременом свету био „потоп“, а шта „барка“?

.. криза, рат, климатска катастрофа, губитак вредности – насупрот солидарности, знању, породици, култури и одговорности.

“ Архетип траје зато што се мењају околности, али остаје питање: шта чувамо када се свет руши? ”

II

БЕСЕДА НА ГОРИ

Јеванђеље по Матеју, главе 5–7 • блаженства,
љубав, милосрђе, праштање и унутрашња
промена

Јеванђеље – „радосна вест“

НОВИ ЗАВЕТ И ЧЕТИРИ ЈЕВАНЂЕЉА

На почетку Новог завета налазе се четири јеванђеља – по Матеју, Марку, Луки и Јовану. Сва говоре о Исусу Христу, али различито распоређују и наглашавају догађаје и учење.

МАТЕЈ

Беседа на гори заузима централно место у представљању Христовог учења.

МАРКО

најкраће јеванђеље, снажан нагласак на деловању и страдању

ЛУКА

наглашени милосрђе, грешници, сиромашни и маргинализовани

ЈОВАН

симболичнији и богословски наглашен приказ Христовог идентитета

У ПРОГРАМУ: ЈЕВАНЂЕЉЕ ПО МАТЕЈУ

Беседа на гори – где и зашто?

МАТЕЈ 5–7

- Исус говори ученицима и окупљеном народу;
- **гора** је традиционално место откровења, уздицања и сусрета са Божјом речју;
- **говор** није списак забрана, већ позив на преображај човека изнутра;

РАЗМИСЛИ

Коме је Беседа упућена?

Непосредно ученицима и народу, али њене поруке имају универзалну претензију – тичу се начина на који човек живи са другима.

Блаженства

ВРЕДНОСТИ КОЈЕ СВЕТ ЧЕСТО НЕ НАГРАЂУЈЕ

СИРОМАШНИ ДУХОМ

скромност и
отвореност

КОЈИ ПЛАЧУ

утеха и саосећање

КРОТКИ

снага без насиља

ГЛАДНИ ПРАВДЕ

истрајност у
праведности

МИЛОСТИВИ

доброта према другом

ЧИСТИ СРЦЕМ

искреност намере

МИРОТВОРЦИ

активно грађење мира

ПРОГОЊЕНИ

због правде — верност
упркос цени

Блаженства преокрећу уобичајено мерило успеха: вредност човека није исто што и моћ,
богатство или победа.

тумачење

„Ви сте со земљи... светлост свету“

МЕТАФОРЕ ИДЕНТИТЕТА И ОДГОВОРНОСТИ

СО

Со је мала, али мења укус целине.

Метафора поручује да човек не мора бити моћан да би деловао: карактер и поступак могу мењати заједницу.

Питање није само „какав сам ја“, већ и „какав је свет око мене због мене“.

СВЕТЛОСТ

Светлост не постоји само за себе: она осветљава пут другом.

Добро дело добија пуни смисао када постаје видљиво као помоћ, охрабрење и пример.

Светлост не понижава таму – она је превазилази.

МАЛИ ПОСТУПАК → ВЕЛИКА ОДГОВОРНОСТ

Од правила ка унутрашњој етици

НИЈЕ ДОВОЉНО „НИСАМ УРАДИО ЗЛО“

- није довољно не починити зло – треба препознати гнев, презир и намеру који га припремају;
- помирење са другим човеком важније је од формалног показивања исправности;
- добро дело губи смисао ако постане само средство за похвалу и самопромоцију;

КЉУЧНА ПРОМЕНА

Старо питање: „Шта је дозвољено?“

Ново питање: „Какав човек постајем својим мислима, речима и поступцима?“

РАЗМИСЛИ

Зашто је унутрашња етика захтевнија од спољашњег правила?

Зато што се не може свести на формално испуњавање; тражи искрену промену мотива и односа према другом.

Љубав према непријатељу – најтежи захтев

ЉУБАВ НЕ ЗНАЧИ ОДОБРАВАЊЕ ЗЛА

ШТА ОВА ПОРУКА НЕ ЗНАЧИ

Не значи да неправда постаје прихватљива, да се зло прогласи добрим, да човек не сме да постави границе или да мора остати у опасној ситуацији.

ШТА ОНА ЗАХТЕВА

- Одбијање освете као начина живота
- признавање људског достојанства и ономе с ким смо у сукобу
- прекид круга мржње
- избор да зло не постане модел нашег понашања.

НАЈВИША МЕРА: ДОБРОТА КОЈА НЕ ЗАВИСИ ОД УЗВРАТА

Праштање – заборав или слобода?

ОПРОШТАЈ НЕ БРИШЕ ОДГОВОРНОСТ

- праштање не поништава чињеницу да је зло учињено;
- не мора значити обнављање односа по сваку цену;
- не искључује правду, границе и последице;
- значи одбијање да мржња трајно управља нашим поступцима и идентитетом.

ЗАШТО ЈЕ ТО СЛОБОДА?

Човек који прашта не одобрава зло, али престаје да му дозвољава да одређује сваку будућу мисао и реакцију.

Опрост је зато и однос према сопственој унутрашњој слободи.

“

Праштање није слабост: понекад је теже од освете јер тражи контролу над сопственим гневом.

за дискусију

Беседа на гори у данашњем свету

КАКО ПОРУКА ПОСТАЈЕ ПОСТУПАК

У ОДЕЉЕЊУ

Неко је јавно исмејан.

Хришћански идеал не завршава се на „нисам учествовао“ – пита **и да ли сам заштитио слабијег и прекинуо понижење.**

НА МРЕЖАМА

У расправи је лако понизити човека кога не видимо. „Љубав према непријатељу“ данас може значити **одбијање увреде, говора мржње и јавног линча.**

У СУКОБУ

Праштање не тражи да се проблем порекне. Тражи **да се сукоб решава без освете, да се поставе границе и да се остави могућност промене.**

Беседа на гори – шта је њена срж?

ОД СПОЉАШЊЕГ ПОНАШАЊА КА УНУТРАШЊОЈ ПРОМЕНИ

СКРОМНОСТ

не градити
вредност на
надмоћи

МИЛОСРЂЕ

видети туђу
слабост и
потребу

ПРАВДА

не пристајати на
неправду

ПРАШТАЊЕ

не живети из
освете

ЉУБАВ

добро другог не
условити
узвратом

“

III

СТРАДАЊЕ И ВАСКРСЕЊЕ

Јеванђеље по Матеју • издаја, страх, суђење,
крст, смрт и преокрет васкрсења

Од Јудине одлуке до Петровог одрицања

ПОЧЕТАК ДРАМСКОГ ЗГУШЊАВАЊА

ДРАМСКА НАПЕТОСТ

За кратко време смењују се блискост, издаја, хапшење, страх и одрицање. Радња добија готово трагичку згуснутост.

Јуда – мотив издаје

СВЕСНИ ИЗБОР И ЊЕГОВА ЦЕНА

- Јуда је један од дванаесторице ученика;
- издаја се везује за **тридесет сребрника** и знак пољупца;
- после осуде Христа он осећа **кајање**, враћа новац и пада у очај;

Јудино име постаје културни **синоним за издају**.

Упореди мотив са издајом у косовском циклусу, нарочито у „Кнежевој вечери“.

“Тада видјевши Јуда издајник његов да га осудише, раскаја се... И бацивши сребрнике у храму изађе, и отиде те се обеси.”

Јуда и Петар – две врсте пада

КРИВИЦА • СТРАХ • МОГУЋНОСТ ПОВРАТКА

ЈУДА

Пад почиње свесним чином издаје. После последица долази раскајање, али оно прелази у очај.

Његова прича отвара питање: шта се дешава када човек више не верује да је повратак могућ?

ПЕТАР

Петар се из страха три пута одриче Христа. Када схвати шта је урадио, плаче.

Његов пад није крај: каснија традиција наглашава покајање, повратак и верност.

РАЗМИСЛИ: Која је суштинска разлика?

Обојица падају, али различито реагују на кривицу. Један остаје заробљен у очају, други прихвата могућност преображаја.

Понтије Пилат – „прање руку“

ПРАВДА ПОД ПРИТИСКОМ МАСЕ

“

„Ја нисам крив у крви овог праведника...“

Јеванђеље по Матеју

- Пилат не налази прави разлог за осуду, али попушта притиску;
- гест прања руку покушај је да се формално скине лична одговорност;
- пасивност пред неправдом постаје облик учешћа у њој;
- израз „опрати руке од нечега“ и данас значи одбити одговорност.

МОРАЛНИ ПРОБЛЕМ

Шта је опасније: донети неправедну одлуку или знати да је одлука неправедна, али је ипак допустити због страха, користи или притиска већине?

РАЗМИСЛИ

Да ли је „нисам ја одлучио“
довољна одбрана?

Од суднице до Голготе

ИЗРУГИВАЊЕ • КРСТ • СТРАДАЊЕ

ИЗРУГИВАЊЕ

трнов венац • поруга „царе
јудејски“ • пљување и ударање.

они који му се ругају као „цару“ не
разумеју какву врсту царства он
проповеда.

СИМОН КИРИНЕЈАЦ

Симон је приморан да понесе
Христов крст. У причи се кратко
појављује, али слика „ношења
туђег крста“ касније добија снажно
пренесено значење.

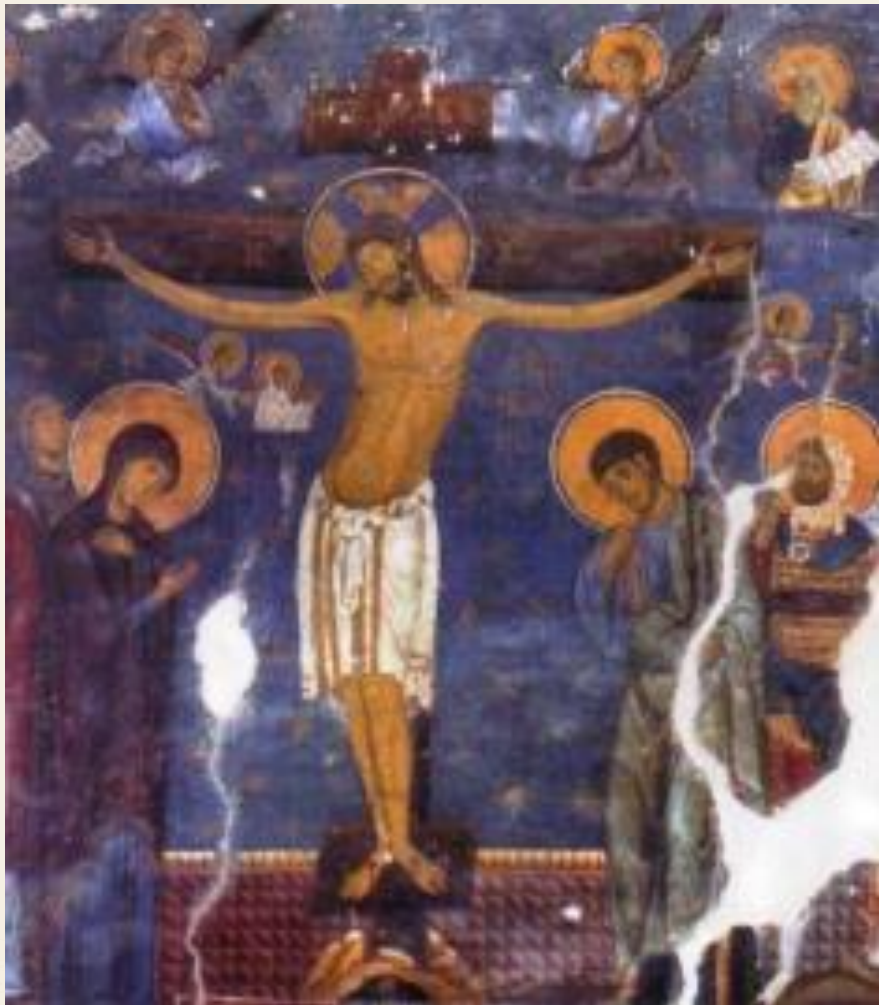
ГОЛГОТА

Назив места распећа. У језику реч
„голгота“ постаје **симбол тешког
страдања и мучног пута.**

У српској култури често се говори
о „албанској голготи“ у Првом
светском рату.

Распеће – врхунац страдања

ТЕКСТ И УМЕТНИЧКА БАШТИНА

Фреска Распећа из манастира Студенице (XIII век) показује колико је библијски мотив постао темељ средњовековне уметности и колективног памћења.

“

„Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио?“

Матеј 27

Страдање као драмска композиција

СВАКИ КОРАК ПОЈАЧАВА НАПЕТОСТ

ПРЕОКРЕТ: ВАСКРСЕЊЕ – ОД НАЈНИЖЕ ТАЧКЕ КА НОВОМ ПОЧЕТКУ

Васкрсење – преокрет значења

ГРОБ ПОСТАЈЕ МЕСТО НОВЕ ВЕСТИ

- код Матеја на гроб долазе **Марија Магдалина** и „друга Марија“;
- **анђео** им саопштава да је Христос **васкрсао**;
- страх прелази у задатак: **вест треба пренети ученицима**;
- завршетак отвара причу ка будућности – **ученици добијају мисију**.

“

„Није овде; јер устаде као што је казао.“

Јеванђеље по Матеју

Бели анђео – васкрсење у српској уметности

МИЛЕШЕВА, XIII ВЕК

Фреска Белог анђела из Милешеве једна је од најпознатијих представа анђела на Христовом гробу у српској средњовековној уметности.

- мироносице долазе на гроб да помажу тело миром;
- анђео показује празан гроб
- слика претвара библијски догађај у културно памћење које траје вековима.

Како се мења значење „празнине“?

Празан гроб није знак губитка, већ знак преокрета и наде.

Јуда, Петар, Пилат – три морална огледала

ТРИ НАЧИНА НА КОЈА ЧОВЕК МОЖЕ ДА ПАДНЕ

ЈУДА – ИЗДАЈА

свесни чин којим се поверење
разара

**Шта човек ради када схвати
последиче сопственог
избора?**

ПЕТАР – СТРАХ

одрицање под притиском
опасности

**Да ли слабост мора бити крај
или може постати почетак
преображаја?**

ПИЛАТ – НЕОДГОВОРНОСТ

зна да је неправда, али јој
попушта

**Колико смо криви за зло које
нисмо покренули, али смо
дозволили?**

СВЕСНА ИЗДАЈА • СТРАХ • ИЗБЕГАВАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ

Библија као велики извор мотива

ОД КЊИЖЕВНОСТИ ДО СЛИКАРСТВА, МУЗИКЕ И ФИЛМА

- потоп, изгубљени рај, Каин и Авељ, жртва, блудни син;
- Јуда као издајник, „прање руку“, Голгота, крст и васкрсење;
- библијски мотиви постају фразеологизми, симболи и културне алузије;
- писци их преобликују да би једном препознатљивом сликом отворили сложено значење.

Када препознамо библијску алузију, разумемо додатни слој значења у делу које је користи.

Три целине – једна заједничка оса

КАКО СЕ ЧОВЕК ОДНОСИ ПРЕМА ЗЛУ?

ПОТОП

Свет је угрожен злом → живот се спасава → почиње нова одговорност.

НОВИ ПОЧЕТАК

БЕСЕДА НА ГОРИ

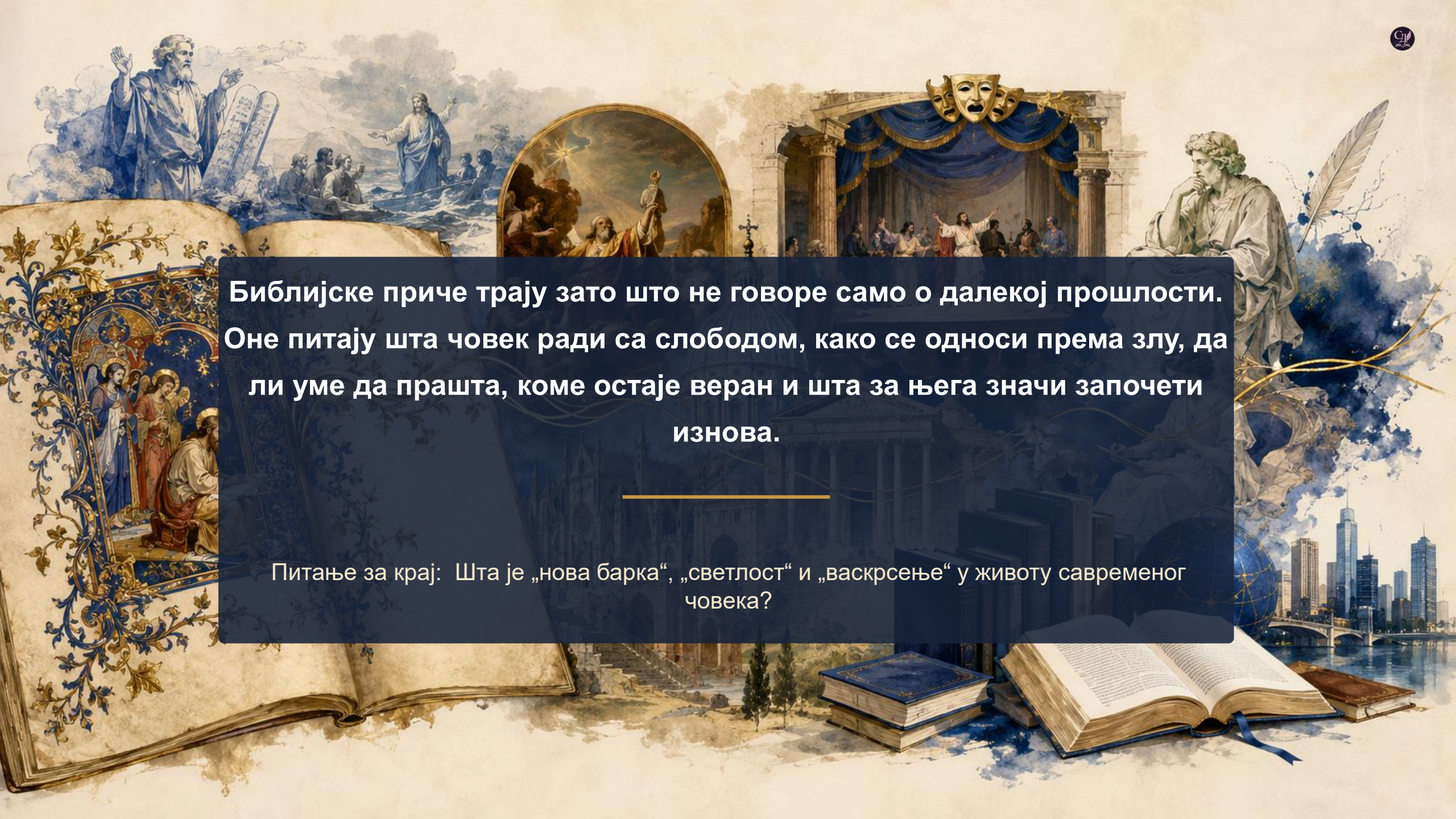
Зло се не превазилази само правилом → тражи се унутрашња промена, милосрђе и праштање.

ПРЕОБРАЖАЈ

СТРАДАЊЕ И ВАСКРСЕЊЕ

Издаја, страх и неправда воде до смрти → васкрсење преокреће значење краја.

НАДА

Библијске приче трају зато што не говоре само о далекој прошлости. Оне питају шта човек ради са слободом, како се односи према злу, да ли уме да прашта, коме остаје веран и шта за њега значи започети изнова.

Питање за крај: Шта је „нова барка“, „светлост“ и „васкрсење“ у животу савременог човека?